

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 839622/3

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא – אב"ד, הרב אהרן דרשביץ, הרב משה בצרי

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אלון זאב הלפטר)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד חיים גילעד)

הנדון: היתר אישה שניה כשפרודים הרבה שנים ואשתו אובחנה במחלה נפשית

פסק דין (נימוקים)

[היתר נישואין סופי ניתן ע"י חברי ההרכב ביום כ"ד בסיון התשע"ו (30.06.2016) לאחר קבלת אישור סופי מאת הראשל"צ הגר"י יוסף שליט"א נשיא ביה"ד הרבני הגדול ביום כ"ד אייר התשע"ו (1.6.16). להלן הנימוקים שעמדו בבסיס ההיתר, שהותרו לפרסום בהשמטת החומר הרפואי חסוי.]

רקע עובדתי

לפנינו בני זוג שנישאו בשנת 1972 ולהם שלושה ילדים משותפים.

בשנת 1994 התגלו אצל האישה בעיות רפואיות נפשיות, והאישה טופלה במסגרת ביה"ח הפסיכיאטרי באר שבע, ונקבעה לה נכות כללית מלאה.

יש לציין שבשנת 1995, נפתח תיק גירושין ראשון על ידי הבעל, אך בתיק זה לא הייתה כלל פעילות והוא נסגר.

בעקבות מחלת האישה לא התקיימו כלל יחסי אישות בין הצדדים (לדברי הבעל, כפי המובא בכתב התביעה המתוקן מתאריך 8/11, בשל אי רצון האישה לכך). בשנת 1996, הבעל עזב את הבית המשותף, ומאז במשך כ-19 שנה, הצדדים גרים בנפרד.

בתיק נמצאים מסמכים חסויים בעניין מצבה הרפואי של האישה, [שהיו לעיני הדיינים בקביעת ההיתר נישואין, אך הושמטו מהפסק המתפרסם].

דיונים

התקיימו מספר דיונים.

בדיון שהתקיים בתאריך י"ח אדר א' תשע"א 22/2/2011:

הבעל: היא חולה בנפשה והיא לא תגיע. היא בבית מדברת לעצמה, אני חי איתה כך בערך 15 שנה, לא מדברים ואין לנו ביחד שום דבר משותף... עד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היום אני דואג לה אבל אין לי חיים משלי. גם כשנתגרש אני אדאג לה אבל מה איתי כולם הלכו. היא אמרה בפירוש שהיא לא תבוא. זה לא מעניין אותה. היא עבדה עלי ועל הפסיכולוג ואמרה שהיא לוקחת כדורים, אבל היא לא לקחה ולא רוצה לקחת והרופאים אומרים שאי אפשר לתת למישהו בכוח כדורים... היא רוב הזמן בבית.

בדיון שהתקיים בתאריך כ"ח אדר ב' תשע"א 3/4/2011:

הבן המשותף (האפוטרופוס של אמו): אמא שלי חולה בנפשה כבר 15 שנה... אמא שלי לא מסוגלת להגיע לפה והיא לא מאמינה בכל מוסד הרבנות. יש לה [מחלת נפש]... מגיל קטן אני מלווה את אמא שלי ולכן אני מבקש לתת לאבא שלי היתר ולהניח לאמא שלי. אם תבואו לשם, זה יוריד את מצבה הנפשי.

בדיון שהתקיים בתאריך י"ד סיון תשע"ד 12/6/2014:

הופיעו ילדי הצדדים [בן] ו[בת], הבעל לא הופיע.

[בת]: עניין הרכוש חולק בביהמ"ש ותוך חודש אנחנו צריכים להעביר לו את הסכום. אנחנו לא בקשר איתו.

[בן]: אמא לא כשירה להגיע לביה"ד. היא לא במצב כשירות נפשית ומבחינתנו אין בעיה לתת לו היתר שהוא יחיה את חייו ואמא תחיה את חייה.

[בת]: אמא חולה כבר 20 שנה ויש נתק של 15 שנה.

[בן]: לאבא יש חברה וכל פעם שהם רבים הוא מגיע הביתה. הוא די משחק עם זה. והמטרה היא להפריד את זה לחלוטין. אין לנו התנגדות שהוא יקבל היתר, שיחיה את חייו ויהיה מאושר. אני מבקש לא לערב את אמא שלי בעניינים האלה. כל עניין הגט יכניס אותה למצב של סטרס. מבחינתה היא גרושה.

שני הילדים המשותפים הנמצאים בישראל, מונו אפוטרופוסים של אמם וזאת על פי החלטת בית משפט. כל ענייני הרכוש נידונו בבית המשפט. האישה נשארה בבית המשותף, והילדים נתנו לאבא 700,000 ₪ תמורת חלקו בבית, וכן כל צד נשאר עם זכויותיו ממקום העבודה.

בדיון שהתקיים בתאריך כ' סיון תשע"ה 7/6/2015:

הופיע הבעל וב"כ וכן שני הילדים [בן] ו[בת], שהינם אפוטרופסיים על האמא. הצדדים כולל הילדים מוסרים שהסתיימו כל ההליכים הממוניים לשביעות רצון הצדדים.

ב"כ הבעל: מבחינת בית המשפט הכל חולק ונגמר. יש בעיה של מסירות. היא לא התייצבה לדיון כי היא קרעה את המסירות של השליח.

הבת: אמא לא מבינה מה זה גט. לדעתי יש סיכוי שהיא תקרע את הגט מול העניינים... הטיפול היחיד שיכול לעזור זה כדורים אבל היא לא מעוניינת לקחת.

הבן: סיימנו את ההליך הרכושי מול אבא ויש לו את הפינה שלו. אנחנו מעוניינים שהוא ימשיך את חייו. היא לא מודעת למה שהולך... היא לא כשירה מבחינה משפטית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: אנחנו בנפרד כבר למעלה מ-15 שנה. אני רוצה לסיים את הסיפור...
אני 19 שנה תלוי באוויר ואני רוצה לסיים את זה. או שיהיה גט, או שתתנו
לי היתר.

דיון הלכתי והכרעה

א. סידור גט

ראשית יש לדון, האם יש מקום לסידור הגט למוסרו לאישה. נראה לומר, שבמקרה שלנו,
לא ניתן לכתוב גט ולמוסרו לאישה.

1. האישה הוגדרה על ידי הרופאים כחולת נפש בדרגה קשה וקבלה דרגת נכות של 100%
ואיננה עובדת ונמצאת רוב שעות היממה בבית. האישה כיום ואף בעבר לא טיפלה בעצמה
באמצעות כדורים, ומצבה הרפואי לא נעשה טוב יותר. במצבה הרפואי [...] כפי המובא בחו"ד
הרפואיות, נראה באופן ודאי שבזמן שיש לה מחלה פעילה, היא לא מסוגלת להבין את
המשמעות של גט.

2. ילדיה שהינם האפוטרופסיים שלה וודאי שרוצים אך ורק את טובתה, הצהירו בדיונים,
שהאישה לא כשירה לקבל את הגט ואיננה מבינה מה זה גט, ודיון בביתה רק יחריף את המחלה
שלה וכן שהיא תקרע את הגט מול העיניים. כמו כן, הם אמרו, שהאישה לא התייצבה לדיונים
כי היא קרעה את אישורי המסירה ולא מודעת למה שהולך ולא כשירה מבחינה משפטית, וכן
שאיננה מאמינה בכל מוסד הרבנות. מכל הנ"ל עולה באופן ברור, שאף אם היינו מגיעים לבית
האישה, האישה כלל לא הייתה מוכנה לשתף פעולה לסידור הגט, הן מהבחינה שאיננה מסוגלת
מהפן הרפואי, והן מהפן העובדתי, שנובע מחוסר רצון לשתף פעולה עם מוסד רבני או משפטי,
ושמבחינתה היא גרושה שנים רבות.

ב. היתר נישואין

לאור האמור, אין מנוס מלדון בבקשת הבעל להיתר נישואין.

בראשית הדברים, יש לדון בהגדרת מצבה הרפואי של האישה, על פי ההלכה. נראה לומר,
שהאישה נכנסת לקריטריונים הבאים: 1. האישה בגדר "שוטה". 2. האישה בגדר חולה "במרה
שחורה". 3. האישה בגדר "עתים חלים ועתים שוטה".

להלן נדון ונראה, שלפי כל אחת מההגדרות למצבה הרפואי של האישה, יש לתת לבעל
היתר נישואין.

1. בעניין "שוטה"

מובא ברמ"א אבן העזר (סי' א סעיף י):

"ובמקום שאין הראשונה בת גירושין, כגון שנשתטית או שהוא מן הדין
לגרשה ואינה רוצה ליקח גט ממנו, יש להקל להתיר לו לישא אחרת."

ובבית שמואל (שם ס"ק כג), כתב על פי הב"ח שגם בזמן הזה, אין להתיר חדר"ג אלא על פי
מאה רבנים, וגם ישליש הכתובה ונדוניה ותוספת כתובה ביד ביה"ד, ואח"כ ישא אחרת.

וכן מובא באוצר הפוסקים (סי' א סעיף י ס"ק עב אות ו), בשם שו"ת הרי"מ (סי' כה), שכבר נהגו
בנשתטית להתיר על ידי ק' רבנים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם מובא באוצר הפוסקים (שם אות א), בשם ספר מנחת שי (חלק ב סי' כח) שאין להתיר בנשתתית, רק באופן שאינה בת גירושין, אבל אם יודעת לשמור גיטה ולשמור עצמה דהיא בת גירושין, אין להתירו לישא אחרת, וכ"כ בספר שערי צדק (סימן ח).

אך מובא בפוסקים רבים שלא כאמור לעיל.

מובא בספר חבלים בנעימים (חלק ב סי' פ) שאפילו נודע בבירור שיכולה לשמור גיטה ועצמה, וא"כ היא בת גירושין, מ"מ אם היא שוטה בשאר דברים ואינה בת דעת כראוי ומסרבת לקבל גט או שאינה כאן ליתן לה הגט, יכול לישא אחרת עליה ואין בה חדר"ג. והא דכתבו דלא תיקן ר"ג בנשתתית, הוא ל"ד בסימני שוטה דחגיגה או מפני שאינה ראויה לקבל גט, אלא תלוי אם מחמת שטותה אינה ראויה לדור עם בעל, והדבר תלוי עפ"י אומדנא של ב"ד, אם א"א לדור עם נשתתית כזו, ל"ש בה חר"ג כדאיתא ביבמות (דף קיב ע"ב) דלא תיקנו נשואין לשוטה, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה וכו', והוא הדין לענין חר"ג כמש"כ בתשובת הרא"ש (כלל מב).

ובדברי חיים (חלק ב סי' מא) כתב ג"כ בנידונו דמה שחכך רב אחד שהאשה אינה נשתתית כפי דיני שוטה המבוארים בשו"ע, אין שום מיחוש לזה, כי אם רק אינה ראויה לדור עם בעלה כדרך כל הארץ והוא דבר נגד חוש בני אדם, יש כוח ביד ק' רבנים להתיר.

וכ"כ בספר ויחי יעקב (חלק אבן העזר סי' יג), שהעיקר תלוי בלא מיתדרא ליה בלחוד ואין לזה עניין לסימני שטות השנויין בחגיגה לענין בת גירושין. ואפילו אם יכולה לשמור את עצמה, אם נודע ודאי שאינו יכול לדור עמה, מדוע נאסור לו לישא אחרת, סוף סוף אינו יכול לדור עמה.

וכ"כ בבנין עולם (אבן העזר סי' ג), דדין זה אינו מצד שאינה בת גירושין מן התורה, אלא שראו חכמים שאי אפשר לדור עמה מצד שטותה הן במילי דעלמא שתכלה ממונו וכל אשר לו ולא תהיה ראויה לגדל בנים ולהנהגת הבית וגם לקטטות ומריבות עצומות כדרך השוטים הגדולים ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

וכ"כ בספר עטרות יהושע (ח"א סי' טו), לענין אישה שאינה בת דעת כלל ואינה יודעת דרך נשים מחמת חסרון דעת ואין הבעל יכול לדור עמה, אך לא ראו בה אחד מסימני שוטה השנויים בגמרא, התיר לבעל לשאת אישה נוספת על ידי ק' רבנים.

במקרה שלנו, לפי כל האמור, נראה לומר שדין האישה כדין אישה "שוטה", וודאי שהבעל אינו יכול לחיות עמה באופן כזה, ויש מקום לתת לבעל היתר נישואין.

2. בענין אישה החולה "במרה שחורה"

מובא בספר פרדס רימונים (היתור ט) בשם מהרי"א הלוי (ח"א סי' קלה) באישה בעלת מרה שחורה שרשאי לקחת אחרת.

ובספר דבר הלכה (סי' לב) באישה שהיא במרה שחורה ואינה אוכלת ושותה ורוצה לשחוט עצמה ואינה חוששת לאיבוד ממונה, והתיר לישא אישה אחרת עליה, משום שגדר שוטה אין ר"ל סימנים המובאים במסכת חגיגה, אלא כל שאין לה דעת גמור שיוצאת מגדר הפתאים.

ובספר שדי חמד (מערכת אישות סי' ב אות יא ד"ה "ועתה") הביא בשם עטרת חכמים (סי' יז) שכתב שמה שרצו להמציא שכשבא השטות מצד חולי מרה שחורה שקורין מלאנקאלי אינו בכלל שוטה, לא מחוור דתחת שם מלאנקאלי הוא גם משוגעים גמורים, ומי שאחזו קורדייקוס מפרש הרמב"ם בפירוש המשנה שרוח רעה מבעתתו, ובמסכת שבת פרק ב', במכבה את הנר מפני רוח רעה, כתב הרמב"ם בפירוש המשנה, שרוח רעה קוראים לכל מיני החולים ונקרא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בערבי מלקוניא, וביאר להדיא, שהוא החולי האוהב התבודדות, וממילא אם הגיע אדם להתמיד שעות בדבר שמורה על טירוף הדעת, בודאי הוא מכלל השוטים.

במקרה שלנו, שהאישה נמצאת רוב שעות היממה בבית, מתבודדת ועם כל [המחשבות] המלוות אותה, ואיננה כמעט בקשר עם אנשים אחרים, נראה שלא גרע דינה מדין אישה החולה במרה שחורה, ויש לתת לבעל היתר נישואין.

3. בעניין אישה שהיא "עתים חלים עתים שוטה"

מובא בספר בית יצחק (סי' כב), שמתירים לבעלה בעתים שוטה ועתים חלומה, בעת שטותה, לשאת אחרת על ידי ק' רבנים, ואף בעת חלימותה עדיף יותר לישא אחרת מלגרשה היכא שכבר נשתטת ג' פעמים, ומה שהשואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' קכא) מתיר לגרשה ולא לישא אחרת עליה, צ"ל דמיירי שנתרפאה מזמן ארוך ונראה לבי"ד שתישאר כך.

במקרה שלנו, האישה נמצאת באותו מצב רפואי כעשרים שנה, ומאחר ואיננה לוקחת תרופות, מצבה הרפואי לא עתיד להשתפר והסיכוי שהאישה תבריא מהמחלה שואף לאפס אם בכלל. ברוב שעות היממה האישה במצב של "שוטה" ויש זמנים מסוימים שהיא במצב של "בריאה", ולא ברור, מה מצבה הרפואי בזמן המועט שהיא לא מוגדרת כחולה במחלת נפש, והאם בכלל ניתן להגדירה באותם זמנים מועטים כבריאה.

וכ"כ בספר חיי ארי' (סי' מא) שעתים חלים ועתים שוטה, דין נשתטת גמורה יש לה, ושכך נראה מדברי הצ"צ (סי' טז) ומתירין לו לישא אחרת על ידי ק' רבנים אפילו בעת חלימותה, אבל לגרשה אפילו נתרצית לקבל גט, אין רשאי לגרשה כי קרוב הדבר שתחזור לשטותה, ובעת שטותה איכא חשש גירא ולכמה פוסקים אף בדיעבד אינה מגורשת.

וכ"כ בספר צמח צדק (סי' ג) שהתיר לישא אחרת בעתים חלים ועתים שוטה, אפילו בעת חלימותה.

וכ"כ הב"ח (סי' קיט סעי' ז). וכ"כ בספר חסד לאברהם (אבן העזר סי' ד) לעניין אישה שהייתה שוטה כמה שנים והיא עתים חלומה, וכבר היה כן הרבה פעמים שנתרפאה וחוזרת לשטותה, והשיב דיש להתירו לישא אחרת על ידי ק' רבנים באופן שיקיים כל חיובי כתובה ומזונות וישליש גט ביד שליח להולכה לגרשה לכשתשתפה לגמרי.

וכ"כ בספר ידיו של משה (הלכות אישות סי' ה) לעניין עתים חלים עתים שוטה, שאף שאינו יכול לגרשה גם בעת חלימותה שלא ינהגו בה מנהג הפקר בעת שטותה, אבל לעניין לישא אחרת כ' המהרח"ש בתשובה (סי' לג) ועוד פוסקים, שיכול לישא עליה לקיים פו"ר, ואין בזה חדר"ג, ואדרבה, חייב בכך מאחר שאינו יכול לדור עמה ולהתנהג באישות, הו"ל כשרוי בלא אישה ואסור לאדם להיות בלא אישה, גם אין לחוש לשבועה (במקום שדרכם להישבע), שוודאי אדעתא דהכי לא נשבע, ובספר עדות ביהוסף (ח"א סי' מו) כתב דמ"מ יתירו לו שבועתו.

אמנם מובא באור גדול (סי' לה) שדווקא בשוטה גמורה שאינו יכול לדור עמה הוא שמתירים משום עיגון הבעל, אבל בעתים חלים ועתים שוטה שיכול לדור עמה בעת חלימותה, לא מצינו ולא נתפשט בזה המנהג להתיר, וכן מובא באחרונים נוספים.

אך נראה שבמקרה שלנו הדין שונה, שהאישה כלל לא לוקחת תרופות, והיא ברוב שעות היממה במצב של שוטה ורק בזמנים קצרים במצב של "בריאה", על כן, נראה שלכל הדעות, לא ניתן לחייב את הבעל לחיות עמה באופן זה, ובפרט, שלדברי הבעל, האישה היא זאת שמנעה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קיום יחסי אישות עקב מצבה הרפואי, וכבר כעשרים שנה שהצדדים חיים בנתק מוחלט ובדירות נפרדות.

על כן, אף אם נגדיר את מצבה של האישה כ"כעתים חלים עתים שוטה, יש להתיר לבעל לשאת אישה על אשתו.

ועיין עוד בפסקי דין רבניים (כרך ח עמ' 181-180) מבית הדין תל אביב, בהרכב הרה"ג: ורנר, אזולאי, צימבליסט, לעניין אישה שהיא עתים חלים עתים שוטה, וז"ל:

"עכ"פ נתבאר לנו, דבנידוננו חייבת האשה לקבל גט [ואע"ג דבעתים חלומה ועתים שוטה אסור מדרבנן לגרשה כמבואר בסי' קי"ט, מ"מ עי' בט"ז שם ס"ק י"ד שכתב דבזה"ז דאיכא חדר"ג שלא לישא ב' נשים ויש לחוש לעיגון שלו, יש להקל לגרשה בעת חלימותה, ועיי"ש בפ"ת ס"ק י"ז שכתב דמשמע שדעת הט"ז להקל גם בהחזקה שלש פעמים...]. ואם תסרב והבעל יבקש מביה"ד להתיר לו אשה אחרת, יש להזדקק לו ולהתיר לו.

וכאמור לעיל.

ג. כשהבעל קיים פו"ר

במקרה שלנו, לצדדים שלושה ילדים והבעל כבר קיים מצות פו"ר, והשאלה אם ניתן לתת לבעל היתר נישואין.

מובא באוצר הפוסקים (שם אות ג), בשם הספר בית יצחק (סי' טז) שאף אם הבעל קיים מצות פו"ר, מ"מ יש להתיר לבעל לישא אחרת שלא ייכשל ח"ו, והרהורי עבירה קשים מעבירה, ולאצולי מעבירה גדול יותר ממצווה,

וכ"כ בתפארת צבי וכ"כ בתירוש ויצהר (סי' פג) וכן מובאים אחרונים נוספים, שהתירו לבעל לשאת אישה נוספת אף בקיים מצות פו"ר.

ד. היתר מאה רבנים

בעניין אם צריך בשוטה היתר ק' רבנים:

מובא בדרכי משה, הביאו הבאר היטב (סק כב) שבנשתתית, אין צריך היתר ק' רבנים. וכ"כ בספר שארית יעקב (סי' ט) שבמשוגעת זה עידן ועידנים, אין צריך ק' רבנים להתיר.

אך הב"ח כתב שקבלה היא שיסכימו בהיתר ק' רבנים, וכן בשו"ת רעק"א (מהדו"ת סי' מד וסי' עג) שאף בשוטה, לא התירו ללא ק' רבנים.

ועיין עוד בבית שמואל (שם ס"ק כג) וז"ל:

"כתב הכלבו דאין להתיר חר"ג אלא על פי מאה אנשים מג' קהלות מג' ארצות, ובד"מ כתב דא"צ בזה"ז להתיר על ידי מאה אנשים, כי כבר כלה הזמן חר"ג ואינו אלא מנהג שנהגו להחמיר, לכן כלל כאן אלו שני דינים יחדיו, כשנשתתית או כשהוא מן הדין לגרשה, ש"מ שניהם שוין, וכשהוא מן הדין לגרשה, לא תיקן ר"ג כמ"ש בסי' קט"ו, מיהו ב"ח כתב, קבלה היא מגדולי העולם, שיציעו הענין לפני הגדולים שבאותו הדור ויסכימו בהיתר מאה רבנים."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומובא בשדי חמד (מערכת אישות סי' ב אות ז) שבדברי הפוסקים הספרדים לא נזכר כלל שיסכימו ק' רבנים בנשתתית, אבל רבני האחרונים האשכנזים לא התירו אלא באופן שיסכימו ק' רבנים.

אם כן, במקרה שלנו, שמדובר בבני זוג מעדות המזרח, יש להתיר לבעל לשאת אישה על אשתו ללא היתר ק' רבנים.

ה. קבלת שבועה

בעניין קבלת שבועה לא לשאת אישה על אשתו, במקרה שלנו, שמדובר בבני עדות המזרח:

מובא בספר אורח לצדיק (אבן העזר סי' ג) שבנשתתית אין כאן שבועה כלל דאומדנא ברורה היא שאילו היה יודע שאשתו תצא מדעתה לא היה נשבע, ועוד, הוא מילתא דלא שכיחא.

כן מובא בריב"ש (סי' שלא) דמילתא דלא שכיחא, אי אפשר שהעלה על לבו בשעת נדרו ואין נכללין באיסור הנדר ומוכיח כן מחבל ראשונים, וכ"כ במהרח"ש (קונטרס עגונה סי' לג), כנה"ג (סי' א הגב"י אות עז), וספר שערי רחמים (ח"ב אה"ע סי' א), וכ"כ בספר אמת מארץ (סי' נג) שכן נראה מדברי המהרי"ק (שורש קא) שנתבטלה שבועתו.

כ"כ במים רבים (ח"ג סי' ד-ו) דמילתא דפשיטא הוא אצל כל יודעי דת ודין דהשבועה בטלה ממילא כשיש אומדנא דמוכח, דאדעתא דהכי לא נשבע דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, וכמ"ש הרשב"א הביאו מרן בב"י ומהרשד"ם (יו"ד סי' קד וסי' קט), דאזלינן בתר אומדנא אפילו בשבועה, וגם שאנוס גמור הוי כמתנה בתחילה דאדעתא דהכי לא נשבע.

וכ"כ בשדי חמד (מערכת אישות סי' ב אות ג) דאם נשתתית אמרינן דאדעתא דהכי לא נשבע, וכ"כ בעדות ביהוסף (ח"א סי' מז) דמתירין לו שבועתו.

ובספר צל הכסף (ח"ב סי' ח) כתב דמיסוד הדין א"צ התרה לשבועתו דאדעתא דהכי לא נשבע, אלא שמהיות טוב צריך התרה על שבועתו, ועיי"ש (סי' ט) שכך עשו מעשה רבני ירושלים, להתיר לו לישא אחרת.

ו. שיעור המתנה

בעניין שיעור ההמתנה באישה שוטה, מובא בספר עמק שאלה (סי' פ) שיש להתיר בנשתתית אחר שעברו י"ח חודש, דלא גרע כוח האיש מכוח האישה, שתיקן רגמ"ה שלא ירחיק הבעל נדוד מהאישה יותר מ-י"ח חודש.

וכ"ה דעת הצ"צ החדש (סי' א), והוסיף דאחר הזמן הזה, אף אם אפשר שתתרפא, יש להתירו על ידי ק' רבנים.

ובספר פרי השדה כתב שכל שעברו י"ב חודש, יש להתיר לו לישא אחרת כמו במורדת.

כתב בספר נחלת אבי"י (סי' ד) דטעם האמרי דוד דבעי ב' שנים שלמות, הוא ע"פ דעת הנטע לבנון, כי עסק הרפואה לכל מחלה לשנות הטבע, תלוי בתקופות השנה, קיץ וחורף, קור וחום, וכיון שיש להסתפק אי בעי כל הקיץ וכל החורף ביחד או סגי שנה אף שכלה באמצע החורף או באמצע הקיץ, לכן בעי ב' שנים שלמות, דאז יש תמיד קיץ וחורף שלם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקרה שלנו, לא מדובר על המתנה של י"ב חודש או ב' שנים שלמות, אלא על שנים רבות של כעשרים שנה שהצדדים בנתק מוחלט עקב מחלת האישה, וודאי שיש להתיר לבעל לשאת אישה על אשתו.

ז. השלשת גט

בעניין אם צריך להשליש גט:

מובא בבית שמואל (סי' א' ס"ק כג) בשם הב"ח (סי' קיט) שהבעל ייתן גט ביד שליח הולכה שיהיה הגט בידו עד שתשתפה, ושחייב לייחד לה בית בפני עצמה וישמור אותה ממנהג הפקר וחייב ליתן לה מזונות. משמע, שהבעל יכתוב גט, ולאחר שתבריא, ייתן לה השליח גט זה.

אך מובא בפתחי תשובה (שם ס"ק טז) בשם הגהות משנה למלך (פ"ו מהל' גירושין ה"ג) דחכמי קוסטנטינא הסכימו לאסור גט כזה, מטעם דכל מידי דלא מצי עביד השתא לא מצי משוי שליח.

ומוסיף הפתחי תשובה וז"ל:

"ולכאורה י"ל, דדוקא אם היא שוטה גמורה דהיינו שאינה יכולה לשמור את גיטה דאינה בת גירושין מדאורייתא, אבל אם היא יכולה לשמור את גיטה רק שאינה יכולה לשמור את עצמה, דמהתורה בת איגרושי היא ורק מדרבנן כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כמבואר בש"ס יבמות קי"ג ע"ב, אין לומר בזה כל מידי דלא מצי עביד השתא לא מצי עביד שליח."

ועיין שם בפת"ש שהביא את דברי הנו"ב, שלא רצה להתיר באישה שאינה משוגעת לגמרי ועוסקת במו"מ, אלא שאין לה דעת שלמה וראויה לתשמיש על ידי בדיקת חברותיה.

אך נראה שהמקרה שלנו שונה אף לדעת הנו"ב, וזאת מב' טעמים:

א. האישה אינה מסוגלת לעבוד כבר שנים רבות וזאת למרות שהצהירה מספר פעמים לפני הגורמים המוסמכים: רופאים ועובדי רווחה, על רצונה לחזור לעבודה סדירה, ולמרות זאת היא פוטר ממוקום עבודתה [...] ומקבלת קצבת נכות 100% מביטוח לאומי, ואם כן לא ניתן להגדיר את האישה במקרה שלנו, כעוסקת במו"מ.

ב. נראה שעקב מחלתה האישה אינה מסוגלת ורוצה לקיים יחסי אישות כפי שכבר כתבנו לעיל [...] ועל כן, היא אינה בת תשמיש.

ה. טענת מורדת מתשמיש

בעניין טענת הבעל שאי קיום יחסי אישות נבע בעטיה של האישה שסירבה לקיים יחסים, וכתוצאה מכך הצדדים חיים בנפרד שנים רבות:

בכתב התביעה של הבעל מתאריך 8/11, טען הבעל שהגורם לאי קיום יחסי אישות, וממילא לעזיבת הבעל את הבית, הייתה האישה, שסירבה לקיים עמו יחסי אישות. אמנם טענתו של הבעל לא אומתה על ידי האישה, כי לא ניתן ליצור קשר עמה, אך נראה שיש ממש ואמת בטענתו, והסבירות אומרת, שאישה במצבה הרפואי הקשה של האישה, תימנע וסרוב לקיים יחסי אישות וזאת עקב מחלתה [...].

אם נניח שאכן האישה מנעה קיום יחסי אישות, היא נחשבת כמורדת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם לא היו התראות והכרזות והמלכות, אך מאחר ואיננו דנים בחיוב כתובה אלא בהיתר נישואין, עניין ההתראות וההכרזות וההמלכה איננו רלוונטי, שכל עניינו, לשכנע את האישה לחזור ממרידתה ולחזור לחיי שלום בית, ואם לא כן, תפסיד את הכתובה, מה שאין כן, במקרה שלנו, שאיננו דנים בחזרת האישה ממרידתה או בעניין הכתובה, אלא במתן היתר נישואין לבעל, ומבחינה זאת, עצם הגדרת האישה כמורדת עקב הימנעות מיחסי אישות, מספיקה לצורך הדין במתן היתר נישואין לבעל.

כמו כן נראה, שבמקרה שלנו, שהאישה מסרבת לקיים יחסי אישות עקב מחלתה, יש לה דין של מורדת "מאיים עלי", כמו שכתוב בספר ויחי יעקב (סי' ט, הובאו דבריו לקמן). ואם כן, לאחר י"ב חודש נחשבת כמורדת אף ללא התראות, הכרזות והמלכה, ובמקרה שלנו, אין יחסי אישות בין הצדדים שנים רבות.

יש לציין שהאישה הוזמנה לכל הדיונים ולא הופיע לאף דיון, כך שלא היה ניתן לאיים עליה או להכריז עליה בעניין המרידה, וייתכן, שעצם הדבר שלא הופיע לדיונים, נחשב כהתראה, ובכ"ז המשיכה במרידתה.

בעניין מורדת:

מובא באוצר הפוסקים (שם ס"ק עג אות כד) מתשובת רע"א (תניינא סי' פב) שבמורדת יש להתיר לישא אחרת בלי ק' רבנים, דכן משמע מסתימת לשון הרמ"א (סי' עז סעי' ב) דאחר י"ב חודש, מותר לישא אחרת עליה, וכ"כ הבית שמואל שם, ולא הזכיר כלל מק' רבנים.

בשו"ת מהרשד"ם אבן העזר (סי' קכ) כתב וז"ל:

"וכתב הרשב"א בשו"ת (הובא במהרי"ק שורש ק"א), דבאלה שהוא מן הדין או מהחיוב לגרש או לישא אחרת עליה, בזה לא גזר הרב, עכ"ל הרשב"א, הרי בפירוש שמתיר הרשב"א לישא אחרת כאשר הוא מהדין לגרשה, ומורדת י"ב חודש, הדין לגרשה ולהוציאה, ואף שכ' המהרי"ק בשורש ס"ג דאין להתיר במורדת לישא אחרת דאם נתיר במורדת, יבואו להתיר באינה מורדת ואפילו הקדיחה תבשילו יאמר שהיא מורדת, מ"מ אני ממשכן נפשי להתיר בנ"ד שיש קרוב לד' שנים שאינה רוצה לשמשו, פשיטא דאין לחוש לזה, ועוד אני אומר, לו יהא הדבר ספק, הוי ס"ס, שמא כבר עבר זמן התקנה, ושמא במורדת לא תיקן, ושמא במורדת כה"ג לא יעלה ע"ד אדם שיהי' האיש אסור בנחושתיים ואשתו משחקת עליו, ויש בזה גם כמה איסורים."

וכן עיין בפסקי דין רבניים ח"ט עמ' 220, מבית הדין הגדול, בהרכב הרה"ג: גורן, קאפח, מרדכי אליהו – מובא שם פס"ד של הרה"ג אליהו זצ"ל, המביא את המהרשד"ם (שם) וז"ל:

"מעשה היה בפלוני אשכנזי, זה כמה ימים צעק לפני בקול מר, כי אשתו מרדה בו מכל וכל... וחושש לחדר"ג הנהוג בין האשכנזים... הרי בפירוש שהתיר הרשב"א לישא אישה כאשר הוא מן הדין לגרשה ומורדת י"ב חודש, בין מורדת מחמת מאיס עלי בין בעינא ליה ומצערנא ליה, הדין לגרשה ולהוציאה", וכנ"ל לעיל.

ועיין עוד באוצר הפוסקים (שם), שכ"כ נחלת יעקב (ח"ב סי' ה) להסכים להגרע"א, בעובדא זו דבמורדת אחר י"ב חודש, מתירין לו לישא אחרת וא"צ היתר מק' רבנים.

כן בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תש) כתב דבמרדה עליו, מותר לישא אחרת עליה ואפילו כבר קיים פו"ר, בין במקום שנוהגים לישבע שלא ישא אחרת ובין במקום שנוהג חדר"ג, כי אדעתא דהכי, לא נשבע ולא תיקן רגמ"ה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כן בעין יצחק (סי' ג אותיות י"ט) כתב להתיר במורדת בלי היתר ק' רבנים ובלי השלשת גט.
כן בתועפות ראם (סי' ג) כתב דמורדת כיון שהיא בוגדת בעיקר קשרי הנישואין, לא גזר ר"ג
ויש בכוחו לגרשה בעל כרחה, ועכ"פ לישא אחרת עליה ואין צריך היתר ק' רבנים רק יתירוהו
בב"ד.

בספר ויחי יעקב (סי' ט) במורדת מתשמיש, שפעמים היא אומרת שהיא חולנית ופעמים היא
אומרת שהיא מואסת בו ויש לתלות בשגעונה, כתב, דבשו"ע (אה"ע סי' עז) מבואר דמונעתו
מתשמיש יש לה דין מורדת אפילו אם היא חולה דכל שאיננה בלתי ראויה לתשמיש מחמת
מחלתה לא מקרי חולנית, ועתה אם אינה רוצה לקבל גט, מבואר בשו"ע (סי' א) ברמ"א דבמקום
שהוא מן הדין לגרשה יש להתיר לו לישא אחרת, ונראה ברור דכוונת הרמ"א למורדת, ופירושו
שמן הדין מותר לגרשה, והכי דייק לשון הרשב"א שבמהרי"ק המובא בד"מ, ומעתה הי' מקום
להקל בלי ק' רבנים דאמרינן דבכה"ג לא גזר רגמ"ה כלל, ואפילו הב"ח שכתב דקבלה בידו
שיסכימו בהיתר ק' רבנים, יודה דמורדת אין צריך ק' רבנים, כיון שאי אפשר שיהא בלא ידיעת
ב"ד דהא בעי התראה והכרזה, אך לעשה כתב דמסתפינא להקל גם בנדון דידן בלי היתר ק'
רבנים.

ובספר הנ"ל (סי' טו), במורדת שעזבה את בעלה כמה שנים ואינה רוצה לקבל גט אם לא יתן
לה סכום גדול, כתב ג"כ, דבכה"ג שהיא מורדת גמורה, אין צריך אפילו היתר ק' רבנים, דבכה"ג
לא גזר ר"ג כלל. גם אין לחוש לגזור אטו אינה מורדת, כיון שכבר עברו כמה שנים והוי מילתא
דלא שכיחא, וגם מאחר שהתרו בה בב"ד כמה פעמים שוב לא יבואו להקל במקום אחר, אך
למעשה נכון לצאת ידי המנהג בחומרת צירוף ק' רבנים.

לפי זה, אם נניח שיש לאישה דין מורדת, ובמקרה שלנו, כעשרים שנה שאין בין הצדדים
יחסי אישות, אף ללא הברור ההלכתי במחלת נפש ושטות, יש לתת לבעל היתר נישואין, ומאחר
ומצטרף אף עניין מחלת הנפש שלה, ומדובר בבני עדות המזרח, וכפי שמוכח בהמשך בשדי
חמד, יש להתיר לבעל לשאת אישה על אשתו ללא היתר ק' רבנים.

ט. השלשת כתובה מזונות ומדור

בעניין הצורך להשליש כתובה ומזונות ובכלל זה מדור, נראה לומר, שבמקרה שלנו אין
כלל צורך בכל אלו.

באופן כללי, יש צורך בהשלשת כתובה וכן במזונות, על מנת שלא ינהגו באישה מנהג
הפקר, ותוכל לקיים את עצמה לאורך ימים ושנים מתוך רווחה כלכלית ללא צורך בהישענות על
גורמים זרים שאינם רוצים רק בטובתה.

במקרה שלנו, כל הזכויות והחובות חולקו במסגרת פס"ד בבית המשפט, ומסתבר שדאגו
היטב לאישה החולה ולא השאירו אותה חסרת כל. בפרט, ששני ילדיה מונו אפוטרופסיים על
גופה.

בעניין המדור:

עיינן באוצר הפוסקים (שם ס"ק סט אות כ"ב) בשם שמן רוקח (ח"ב סי' לב) שאם אין בידו ליתן
מדור וכו' אין בידנו לעכב התרתו מלישא אחרת, וכ"כ בתשורת שי (קמא סי' שמו) שכשאין לו
בית לייחד לה ודאי אין זה מעכב, אולם באמרי יושר (ח"ב סי' סז) כתב שטרם שיתירו לו, צריך
לייחד לה בית, ורק בנ"ד שהיא עתה בבית המשוגעים אין דבר זה מעכב ההיתר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על כל פנים, במקרה שלנו, לאישה יש מדור ראוי. הילדים שהינם אפטרופסיים על האישה, שילמו לאב סך של 700,000 ₪, בגין חלקו בדירה והדירה עברה בשלמותה לאישה.

בעניין כתובה או מזונות:

מובא בב"ח (סי' א) שבנוסף להיתר ק' רבנים, גם ישליש סך הכתובה ונדוניא ותוספת כתובה ביד הבית דין, ובסי' קיט כתב, שיתן את הגט ביד שליח להולכה שיהי הגט בידו עד שתשתפה, וחייב לייחד לה בית בפני עצמו, וישמור אותה ממנהג הפקר, וחייב ליתן לה מזונות.

מובא בבאר היטב (שם ס"ק כב), שאם אין ידו משגת להשלים הכתובה, כתב בתשובת צמח צדק (סי' סז) דיש תקנה, דקרובים ימכרו הכתובה לבעלה בטובת הנאה בכדי דמים שיהיו מספיק לה הרווחים למזונותיה ולפרנסתה.

כלומר, הצורך בתשלום כתובה או מזונות, על מנת לשמור את האישה ממנהג הפקר, וכאשר אין לאישה ממה להתקיים ולחיות חיים סבירים ללא תלות באנשים אחרים, לצורך כך נועדו הכתובה והמזונות, לדאוג לאישה לכלכלת הבית ולחיות חיי רווחה עצמאיים.

במקרה שלנו לכאורה המצב שונה תכלית השינוי.

הצדדים לא ביקשו מביה"ד לחלק את הרכוש ואת הזכויות, אלא הצדדים, האישה באמצעות שני ילדיה שהינם האפטרופסיים שלה, פנו לבית המשפט לצורך חלוקת הרכוש והזכויות.

מאחר וכל צד נשאר עם זכויותיו ממקום העבודה, והאישה עבדה כ[...]. והשתכרה משכורת מכובדת, ובפרט שמבחינת ביטוח לאומי הוכרזה בעלת 100% נכות ומקבלת קצבת נכות בהתאם, וכן, שמונו לה אפטרופסיים האמורים לדאוג לה כראוי, ובדיון בביה"ד, הודיעו שני הצדדים, כולל הילדים שמונו אפטרופסיים, שחלוקת הרכוש בבית המשפט בוצעה לשביעות רצונם המלאה ואין להם טענות או תביעות נוספות, על כן, אין חשש שינהגו באישה שלא באופן הראוי וודאי שיש לה את מלוא הזכויות על מנת לחיות ברווחה כלכלית לאורך ימים ושנים, ומשום כך, נראה שאין מקום לחייב את הבעל מעבר לכך, ואין צורך שיפקיד את הכתובה או דמי מזונות חודשיים.

י. מסקנה

לאור האמור המסקנות כדלהלן:

- א. ביה"ד בדעה עקרונית שניתן לתת לבעל היתר נישואין ללא צורך בהיתר ק' רבנים.
- ב. מאחר ומדובר בבני זוג מעדות המזרח, לשופרא דמילתא, ביה"ד יתיר לבעל את השבועה שלא לשאת אישה על אשתו.
- ג. מאחר ולא מדובר באישה שוטה לחלוטין, הבעל יפקיד גט בביה"ד.
- ד. להעביר לכבוד הראשון לציון, הרב הראשי לישראל ונשיא ביה"ד הגדול, הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א, לקבלת אישורו להחלטה זאת.
- ה. ביה"ד מבהיר שעקב חו"ד רפואיות המצורפות להחלטה שהינם חסויות, על כן, יש לשלוח החלטה זאת כולל הנימוקים ההלכתיים אך ורק לנשיא ביה"ד הגדול, אך לצדדים יש לשלוח את החלטה ללא חו"ד הרפואיות המצורפות, כולל המובא בנימוקים הקשור לאותם חו"ד רפואיות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פסק הדין (נימוקים) מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של בעלי-הדין והחומר
החסוי בחו"ד הרפואיות.

ניתן ביום כ' בתמוז התשע"ו (26/07/2016).

הרב אהרן דרשביץ